

13. VERBELE DE CONTRACȚIE

O categorie aparte de verbe de conjugarea în - ω sunt verbele de contracție, care prezintă pe scară largă acest fenomen al contracției din cauza unei particularități: rădăcina lor se termină în ω precedat de vocalele ε, ο, α, adică εω, οω, αω, cf. φιλεω, πληρωω, τιμαω, ceea ce în conjugare crează contextul multor modificări de diftongi.

1.1. Descriere și reguli generale de conjugare

Contractia este un fenomen dinamic, supus preferințelor vorbitorilor unei limbi și nu era folosită de toate dialectele limbii grecești în același fel. De exemplu, dialectul attic folosea în mod intens contractia, mai mult decât celelalte dialecte, pe când dialectul ionic apela foarte puțin la ea (cf. manuscrisele lui Herodot, unde se pot întâlni des formele εε, εη, necontrase). Uneori chiar și regulile de contracție erau diferite:

a. Diftongii εο, εω, εου rămân diftongi deschiși în dialectul attic, dar nu în celelalte. În dialectul ionic, de exemplu, εου se contractă în ευ, ca în exemplele: σεο – σευ (al tău), φιλεουσι – φιλευσι (ei iubesc).

b. În dialectele doric și aeolic, αο, αω, se contractă în α lung. Astfel, χωρων - χωραν (al țărilor, gen. plural), γελαοντι – γελαντι (ei râd), etc.

c. În dialectul doric, αε se contractă în η; αη în η; αει, αηι în ηι ca în νικαε – νικη (victorie), ὄραηι și ὄραει – ὄρει.

d. Tot în dialectul doric, εε devine ε, iar οε, οο devin ω. Astfel, din φιλεετω – φιλητω, și din δηλοεετe – δηλωτε, iar din ἱπποο – ἱππω.

În ce privește dialectul koine, bazat pe dialectul attic, se pot observa astfel de reguli de contracție, deși există și asemănări. La prezent persoana 1, diftongii εω, αω, οω, din φιλεω, πληρωω, τιμαω, devin ω, după modelul: φιλω, πληρω, τιμω, Vocalele ε, ο, α interacționează

cu terminațiile conform următoarelor reguli de contragere, ducând la prelungirea compensatorie a vocalei de legătură:

Terminație		ε	η	ει	η	ο	ω	ου	οι	α
voc. răd.	α	α	α	α	α	ω	ω	ω	ω	α
	ε	ει	η	ει	η	ου	ω	ου	οι	η
	Ο	ου	ω	οι	οι	ου	ω	ου	οι	ω

1.2. Paradigme

La timpurile care utilizează sufixe cum sunt σ, κ (viitorul, aoristul, perfectul) apare și o lungire a vocalelor finale ale rădăcinii ε – η, ο – ω:

Dicționar	Prezent	Viitor	Aorist
φιλεω	φιλω	φιλησω	ἐφιλησα
πληρωω	πληρω	πληρωσω	ἐπληρωσα
τιμαω	τιμω	τιμησω	ἐτιμησα

Există, însă, excepții cum ar fi καλεω, καλεσω, ἐκαλεσα, unde înainte de σ este ε. În plus, la prezentul infinitiv, diateza activă, verbele în α se contractă din α+ειν în αν în loc de αν. Similar, verbele în ο se contractă din ο + ειν la ουν, în loc de οιν. Un alt exemplu este ζωω, a trăi, care în contracție are sunetul η nu α.

ζω	ζωμεν,
ζης	ζητε
ζη	ζωσιν

Terminațiile se aseamănă cu cele ale subjunctivului prezent. Prezentul infinitiv, diateza activă, al lui ζωω, este, astfel, ζην, nu ζωειν. ὄραω, verb neregulat, devine la viitor ὄψομαι, iar la aorist εἶδον. Ca paradigme pot fi folosite τιμαω, φιλεω, πληρωω:

Prezent indicativ, d. activă Prezent indicativ, d. medie și pasivă

τιμῶ	(τιμαῶ)	τιμῶμαι	(τιμαομαι)
τιμας	(τιμαεις)	τιμα	(τιμαη - τιμαεσαι)
τιμα	(τιμαει)	τιματα	(τιμαεται)
τιμῶμεν	(τιμαομεν)	τιμῶμεθα	(τιμαομεθα)
τιματε	(τιμαετε)	τιμασθε	(τιμαεσθε)
τιμῶσι	(τιμαουσι)	τιμῶνται	(τιμαονται)

Imperfect indicativ, d. activă Imperfect indicativ, d. medie / activă

ἔτιμῶν	(ἔτιμαον)	ἔτιμῶμην	(ἔτιμαομην)
ἔτιμα	(ἔτιμαεις)	ἔτιμῶ	(ἔτιμαεσο)
ἔτιμα	(ἔτιμαε)	ἔτιματα	(ἔτιμαετο)
ἔτιμῶμεν	(ἔτιμαομεν)	ἔτιμῶμεθα	(ἔτιμαομεθα)
ἔτιματε	(ἔτιμαετε)	ἔτιμασθε	(ἔτιμαεσθε)
ἔτιμῶν	(ἔτιμαον)	ἔτιμῶντο	(ἔτιμαοντο)

Prezent indicativ, d. activă Prezent indicativ, d. medie / pasivă

φιλῶ	(φιλεῶ)	φιλῶμαι	(φιλεομαι)
φιλεις	(φιλεεις)	φιλη	(φιληη - φιλεεσαι)
φιλει	(φιλεει)	φιλειται	(φιλεεται)
φιλοῦμεν	(φιλεομεν)	φιλοῦμεθα	(φιλεομεθα)
φιλειτε	(φιλεετε)	φιλεισθε	(φιλεεσθε)
φιλοῦσι	(φιλεουσι)	φιλοῦνται	(φιλεονται)

Prezent indicativ, d. activă Prezent indicativ, d. medie / pasivă

πληρῶ	(πληροῶ)	πληροῦμαι	(πληροομαι)
πληροεις	(πληροεις)	πληροι	(πληροη - πληροεσαι)
πληροι	(πληροει)	πληρουται	(πληροεται)
πληροῦμεν	(πληροομεν)	πληροῦμεθα	(πληροομεθα)

πληρουτε (πληροετε) πληρουσθε (πληροεσθε)
 πληρουσι (πληροουσι) πληρουνται (πληροονται)

Exemple de verbe de contracție cu rădăcina în α :

ἀγαπαω	- iubesc	βοαω	- strig, țip
γενναω	- nasc	διερωταω	- învăț prin întrebări
ἔρωταω	- întreb	ζαω	- trăiesc
κοπιαω	- muncesc	νικαω	- cuceresc
ὄραω	- văd	οἶδα	- știu, cunosc ¹

¹ Verbul οἶδα este o formă de perfect a verbului εἶδω, ὄραω, a vedea, care are înțeles de prezent. Rădăcina greacă este *id*: εἶδ - οἶδ - ἰδ, de unde vin și „a vedea”, „vedere”, „video”, etc.). Înțelesul este acela de „a vedea” (primar), „a înțelege, a cunoaște, a ști”, „a recepta”, (secundar); substantivele înrudite sunt εἶδησις care înseamnă „cunoaștere”, procesul de cunoaștere, și εἶδημα care înseamnă „cunoștință”. La indicativ prez. οἶδα se conjugă astfel: οἶδα, οἶσθα, οἶδεν, ἴσμεν, ἴστε, ἴσμεν, dar în NT (koine) are și forma οἶδα, οἶδας, οἶδα, οἶδαμεν, οἶδατε, οἶδασιν. care l-ar putea integra formal în paradigma verbelor de contracție (Iuda 1:10, Apoc. 2:2, In. 13:17, 1 In. 5:19, 2 Tim. 1:15, etc.). La viitor are formele: εἰσομαι, εἴσῃ, εἴσεται, εἴσομεθα, εἴσεσθε, εἴσονται dar și forma εἶδησω, εἶδησεις, εἶδησει, εἶδησομεν, εἶδησετε, εἶδησετε, εἶδησουσιν. La mai multe timpuri și moduri (mai ales imperativ prezent și viitor indicativ) οἶδα se aseamănă până la identitate cu conjugarea verbului εἶμι. De exemplu, la imperativ prezent, εἶμι: εἴσθι, ἔστω, ἔστε, ἔστων, ἔστωσαν, ὄντων, și οἶδα: εἴσθι, εἴστω, εἴστε, εἴστων, εἴστωσαν (cf. N. Marinone și F. Guala, *Complete Handbook of Greek Verbs*, Cambridge, MA: Schoenhoff's Foreign Books, Inc.; Balme și Lawall, *Athenaze*, vol. 2, pp. 180-181). O tratare mai completă a lui οἶδα, urmărind mai ales conjugările la prezent, include și următoarele forme:

indicativ prezent:	οἶδα, οἶσθα, οἶδεν, ἴσμεν, ἴστε, ἴσασιν
indicativ imperfect:	ἦδη ἦδεν, ἦδησθα ἦδεις, ἦδει, ἦσμεν ἦδεμεν, ἦστε ἦδετε, ἦσαν ἦδесαν
subjonctiv prezent:	εἶδω, εἶδῃς, εἶδῃ, εἶδωμεν, εἶδητε, εἶδωσι
optativ prezent:	εἶδεν, εἶδειης, εἶδειη, εἶδειμεν, εἶδειτε, εἶδειεν

πεινω	- flămânzesc	πλαναω	- înșel, amăgesc
προσδοκαω	- aștept	τιμαω	- onorez, cinstesc

Exemple de verbe de contracție cu rădăcină în ε:

ἀναχωπεω	- mă retrag	ἀσθενεω	- mă îmbolnăvesc
γαμεω	- mă căsătoresc	δεω	- leg
δοκεω	- îmi pare	ἐλεεω	- am milă
ἐπικαλεω	- chem,	ὕλογεω	- binecuvântezi
εὐνοεω	- mă împrietenesc,	εὐχαριστεω	- mulțumesc
ζητεω	- caut	θεωρεω	- privesc ca spectator
φωνεω	- chem afară	καλεω	- chem (pe cineva)
κρατεω	- mă apuc (agăț)	λυπεω	- sufăr
λαλεω	- vorbesc	μαρτυρεω	- mărturisesc
μισεω	- urăsc	παρακαλεω	- implor (încurajez)
περιπατεω	- [mă] plimb	ποιεω	- fac, realizez
προσκυνεω	- mă închin	συμπαθεω	- compătimesc
τελεω	- sfârșesc,	τηρεω	- păstrez

imperativ prezent: ἴσθι, ἴστε
 infinitiv prezent: εἶδεναι
 participiu prezent: εἶδως, εἶδυια, εἶδος.

φιλεω - sunt prieten (sau „iubesc”, în sens general)

Exemple de verbe de contracție cu rădăcină în ο:

δηλωω	- arăt, explic	εὐοδοω	- reușesc în călătorie
πληρωω	- umplu	σταυροω	- răstignesc, crucific
τελειωω	- împlinesc, desăvârșesc	φανεροω	- mă arăt, clarific
		ὑψωω	- înalț

S-ar putea da și câteva exemple mai distractive de conjugare a verbelor de contracție. Astfel, ἀγαπαω a fost folosit în următoarele încercări de traducere a unui imn evanghelic foarte cunoscut:

ὁ Ἰησους με ἀγαπα	Ἰησους μ' ἀγαπα τουτ' οἶδα
ὅτι γραφη κηρυσσειτα	γαρ βιβλια μοι λεγει
παιδια εἰσιν αὐτω	τα τεκνια αὐτω εἰστιν
ἀσθηνουσι δυναται	ἀστηνη, σθενης

ναι, Ἰησους ἀγαπα	ναι, Ἰησους μ' ἀγαπα
ναι, Ἰησους ἀγαπα	ναι, Ἰησους μ' ἀγαπα
ναι, Ἰησους ἀγαπα	ναι, Ἰησους μ' ἀγαπα
ἡ γραφη κηρυσσει. ²	τα γαρ βιβλια μοι λεγει. ³

13.2. *Exerciții:*

² Text de B. Mounce, <http://www.teknia.com/public/pdf/JesusLovesMe.pdf>, martie, 2004. varianta românească: „Isus, știu, mă iubește, Biblia-mi spune mie, Copilașii la El in, Cei mici Lui îi aparțin. Da, mă iubește, Da, mă iubește, Da, mă iubește, Da! - Biblia-mi spune așa.”

³ Text de Barry Hofstetter.

1. Identificați verbele de contracție din următoarele texte și analizați-le:

ὅτε οὖν ἤρισθησαν λεγει τῷ Σιμωνι Πητρῷ ὁ Ἰησοῦς: Σιμων Ἰωαννου, ἀγαπας με πλεον τουτων; λεγει αὐτῷ: ναι, κυριε, συ οἶδας ὅτι φιλω σε. λεγει αὐτῷ: βοσκε τα ἄρνια μου. λεγει αὐτῷ παλιν δευτερον: Σιμων Ἰωαννου, ἀγαπας με; λεγει αὐτῷ: ναι, κυριε, συ οἶδας ὅτι φιλω σε. λεγει αὐτῷ: ποιμαινε τα προβατα μου. λεγει αὐτῷ το τριτον: Σιμων Ἰωαννου, φιλεις με; ἐλυπηθη ὁ Πητρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ το τριτον: φιλεις με και λεγει αὐτῷ: κυριε, παντα συ οἶδας, συ γινωσκεις ὅτι φιλω σε. λεγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: βοσκε τα προβατα μου. ἀμην ἀμην λεγω σοι, ὅτε ἦς νεωτερος, ἐζωννυες σεαυτον και περιεπατεις ὅπου ἤθελες: ὅταν δε γηρασης, ἐκτενεις τας χειρας σου, και ἄλλος σε ζωσει και οἴσει ὅπου οὐ θελει. (Ioan 21:15-18).

